

І. І. Онищук
 Івано-Франківський університет права
 імені Короля Данила Галицького,
 канд. юрид. наук,
 в. о. доц. кафедри теорії
 та історії держави й права

МЕТОДОЛОГІЯ Й ТЕХНІКА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОГО МОНІТОРИНГУ

© *Онищук І. І., 2015*

Описано методологію й техніку наукового дослідження правового моніторингу як систематичної, комплексної діяльності, спрямованої на спостереження, аналіз та оцінювання чинного законодавства та практики його застосування. Особливу увагу зосереджено на світоглядній, евристичній, пояснювальній, методологічній та прогностичній функціях системного підходу.

Ключові слова: правовий моніторинг, правове регулювання, наукові підходи, методи наукового пізнання, методологія.

И. И. Онищук

МЕТОДОЛОГИЯ И ТЕХНИКА ИССЛЕДОВАНИЯ ПРАВОВОГО МОНИТОРИНГА

Описано методологию научного исследования правового мониторинга как систематической, комплексной деятельности, направленной на наблюдение, анализ и оценку действующего законодательства и практики его применения. Особое внимание сконцентрировано на мировоззренческой, эвристической, объяснительной, методологической и прогностической функциях системного подхода.

Ключевые слова: правовой мониторинг, правовое регулирование, научные подходы, методы научного познания, методология.

I. I. Onyshchuk

THE LEGAL MONITORING RESEARCH METHODOLOGY AND TECHNIQUE

Describes the methodology and technique of scientific research of the legal monitoring as a systematic, comprehensive activities aimed at the monitoring, analysis and assessment of current legislation and practice of its application. Special attention is accented on the philosophical, evristics, explanatory, methodological and prognostic functions of the system approach.

Key words: legal monitoring, regulation, scientific approaches, methods of scientific knowledge, methodology.

Постановка проблеми. Особисті та культурні переконання впливають на сприйняття та інтерпретацію науковцем природних явищ. Тому, використовуючи стандартні процедури і критерії, необхідно мінімізувати такий вплив під час розроблення теорії. Один відомий вчений сказав: “розумні юристи можуть вигадати дуже хороші пояснення для помилкових точок зору”. В результаті наукові методи намагаються мінімізувати вплив упередженості дослідника під час перевірки гіпотези чи теорії.

Наукове дослідження як систематичний, методологічний та етичний процес пізнання дає можливість підтвердити, уточнити або навіть виявити нові аспекти предмета або теми.

Правовий моніторинг є важливим об'єктом методологічних досліджень і одним з теоретико-прикладних наукових напрямів, які найінтенсивніше розвиваються.

Стан дослідження. Зазначена проблематика знайшла відображення у наукових дослідженнях М. Абдулаєва, М. Амбрус, Е. Бабосова, О. Балинської, В. Дубовицького, М. Кельмана, В. Кохановського, М. Кулеш, С. Невіль, Н. Пилюгіної, В. Сирих, Ю. Сурміна, І. Фарман, Є. Яркової та ін.

У наукових працях спостерігається відсутність єдиних підходів щодо розуміння методологічних засад дослідження правового моніторингу.

Мета цієї наукової статті – описати методологію наукового пізнання правового моніторингу як систематичної, комплексної діяльності, спрямованої на спостереження, аналіз та оцінювання чинного законодавства та практики його застосування.

Виклад основних положень. Методологічною основою дослідження правового моніторингу, як і всіх юридичних напрямів, є загальна теорія права. Вона покликана розробляти єдині методологічні підходи і установки пізнання правових явищ, методи і способи їх дослідження для усіх юридичних наук. Науково обґрунтоване розроблення методології юридичної науки сприяє підвищенню її пізнавального потенціалу, збільшує ефективність дослідження правових явищ. Наукове пізнання в процесі аналізу правових явищ і юридичної практики дає змогу виявити сутність і закономірності існування та розвитку права, інакше кажучи – розкрити предмет загальної теорії права [1, с. 18].

Існують різні форми і рівні методології: спеціально-наукові, статистичні, соціологічні, філософські. Моніторинг як об'єкт дослідження становить великий інтерес в тому плані, що його можна розглядати у всіх цих аспектах, адже він увібрав в себе різні складові. Результативним буде і його аналіз в межах так званої функціональної парадигми і прагматизму на тій підставі, що з пізнавальної позиції моніторинг в загальному вигляді можна визначити як прагматичний метод отримання і представлення знання [14, с. 258].

Поняття “методологія” має два основні значення. З одного боку, під методологією розуміють сукупність методів, процедур, що застосовуються в процесі наукового дослідження. З іншого боку, методологією називають вчення про науковий метод, принципи та способи організації науково-дослідної діяльності. Методологія науки – філософська дисципліна – частина гносеології (теорії пізнання), що народжується в результаті рефлексії відносно організації науково-пізнавальної діяльності, основних її елементів, етапів, дослідницьких процедур [15, с. 88].

Метод утворює самостійний компонент загальної теорії права. За безпосереднім змістом він являє собою певну сукупність прийомів, способів пізнання об'єкта і предмета цієї науки, змістом яких є набір правил, принципів, які вказують, що слід робити під час здійснення певної дослідницької процедури. Їх знання і творче застосування прийомів, способів наукового пізнання у вивченні права та інших явищ і процесів значною мірою полегшує шлях до об'єктивно істинного пізнання, оберігає від помилок [10, с. 359].

Дослідження правового моніторингу поєднує такі види наукових досліджень: пошуково-описовий, аналітичний та прогностичний. Пошукове дослідження здійснюється за дуже малої кількості або відсутності попередніх досліджень. Мета такого дослідження – відшукати структури, гіпотези чи ідеї, які можна оцінити і сформулювати як основу для подальшого дослідження. Описове дослідження використовують для виявлення та класифікації елементів та їх характеристики [18, с. 2].

Аналітичне дослідження часто розширює описовий підхід, щоб пояснити причини чогось. Важливою особливістю цього типу дослідження є пошук і визначення різних факторів.

Мета прогностичних досліджень – це розумно спекулювати про майбутні можливості, на основі тісного аналізу наявних доказів причин і наслідків, щоб щось передбачити.

Методологічною основою теоретико-прикладного дослідження правового моніторингу є метод юридичної науки як система засобів пізнання права, що складається з таких підсистем:

- 1) філософські засоби;
- 2) загальнонаукові засоби;
- 3) спеціально-юридичні засоби;
- 4) методики і техніки дослідження.

Цілі будь-якого наукового дослідження: оглянути або синтезувати наявні знання; дослідити наявні ситуації або проблеми; забезпечити вирішення проблем; досліджувати і аналізувати загальніші питання; побудувати або створити нові процедури або системи; пояснити нове явище; генерувати нові знання тощо.

Під час дослідження правового моніторингу як завдання можна сформулювати такі питання:

1. Наскільки актуальним є ефективність правового моніторингу?
2. Чи наявні механізми правового моніторингу на державному рівні?
3. Які це механізми?
4. Чи закріплено такі механізми на законодавчому рівні?
5. Хто здійснює правовий моніторинг?

Основою методології дослідження правового моніторингу є класичний науковий метод, який складається з чотирьох кроків:

- 1) спостереження і опис явища або групи явищ;
- 2) формулювання гіпотези для пояснення явищ;
- 3) використання гіпотези для передбачення існування інших явищ або результатів нових спостережень;
- 4) продуктивність експериментальної перевірки прогнозів кількома незалежними дослідниками [17].

Спостереження – метод збору первинної інформації про досліджуваний об’єкт шляхом спрямованого, систематичного і безпосереднього візуального та слухового сприйняття (відстеження) і реєстрації значущих з погляду цілей і завдань дослідження соціальних явищ, процесів, ситуацій, що піддаються контролю та перевірці [2, с. 598].

Важливо добитися такої ситуації, коли інтерпретовані поняття і висунуті гіпотетичні припущення були б нерозривно поєднані зі способами збору даних і їх опрацювання. Це передбачає своєрідну “прив’язку” певних методологічних і технічних прийомів отримання інформації до відповідних гіпотез, які необхідно довести [11, с. 319].

Якщо експерименти підтверджують гіпотезу, її можна розглядати як теорію або закон. Якщо експерименти не підтверджують гіпотезу, її необхідно відкинути або змінити. Завжди існує ймовірність, що нове спостереження або новий експеримент конфліктуватиме з давньою теорією.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що під час здійснення правового моніторингу:

- 1) прогнозується можливий ефект нормативно-правових актів;
- 2) відстежується ефект нормативно-правових актів;
- 3) результати двох попередніх операцій застосовуються в нормотворчості.

Результати, отримані в ході прогнозування наслідків, аналізуються і є підставою для прийняття одного з таких рішень:

- a) необхідна підготовка пропозицій з доопрацювання проекту нормативно-правового акта, зокрема підготовкою нової редакції окремих норм, глав, розділів та інших структурних елементів проекту;
- b) доцільна підготовка альтернативного проекту нормативно-правового акта, який дасть змогу повніше й ефективніше забезпечити правове регулювання цієї сфери суспільних відносин;
- c) необхідне вживання заходів з усунення факторів, які, ймовірно, негативно впливатимуть на застосування норм проекту нормативно-правового акта, або активізація дії позитивних факторів;
- d) недоцільне прийняття акта, у зв’язку з відсутністю необхідності або можливості правового регулювання цієї сфери суспільних відносин [7, с. 102–103, 107].

Загальнонауковий вид засобів дослідники почали особливо виділяти ще в ХХ ст. у зв’язку з появою так званих метанаукових сфер (загальної теорії систем, теорії моделювання, загальної теорії діяльності тощо). До цього виду засобів належать і математичні методи дослідження і логіка. В

юриспруденції цей тип засобів дослідження представлений, наприклад, діалектичною, формальною та іншими логіками, системним, діяльним, генетичним підходами тощо [13, с. 226–227].

В процесі наукового пізнання правового моніторингу як систематичної, комплексної діяльності, спрямованої на спостереження, аналіз та оцінювання чинного законодавства та практики його застосування, актуалізується різноманітний арсенал дослідницьких засобів. В літературі, як правило, наводять доволі вражаючий відкритий список інструментів (підходів, прийомів, способів, методів тощо) правопізнання від методу “сходження від абстрактного до конкретного”, до логічних операцій і анкетування. З різноманітністю дослідного інструментарію іноді пов’язують і багатоаспектність, багатосторонність вивчення права, яка може розглядатися і як свідчення теоретичної зрілості [13, с. 209].

Термін “методологія” означає загальні підходи і перспективи дослідження процесу загалом і є розглядом таких основних питань:

1. Чому ви зібрали певну інформацію?
2. Яку інформацію ви зібрали?
3. Де ви її збирали?
4. Як ви її збирали?
5. Як ви її аналізували? [18, с. 5].

Вивчення теоретичних і практичних засад правового моніторингу передбачає застосування декількох провідних підходів. Основним методологічним підходом, що об’єднує різні аспекти розгляду проблематики правового моніторингу, є діяльнісний, з його орієнтацією на органічну єдність ідеальних і матеріальних чинників, суб’єктивних і об’єктивних складових процесу правового моніторингу. Його конкретним теоретико-методологічним аналогом є парадигмальний підхід, що забезпечує концептуальну і методологічну цілісність практики правового моніторингу, єдність стратегічних цілей (за можливої інваріантності засобів) всіх суб’єктів суспільних змін. За допомогою принципів комплексності й міждисциплінарності можна розглянути функціональний взаємозв’язок системи правового моніторингу з юридичними технологіями з різних позицій як складний суспільний феномен.

Вивчення питань правового моніторингу передбачає застосування одного з найновіших фундаментальних підходів – системного та його методу системного аналізу, який розглядають як ефективний метод вивчення правових об’єктів і процесів [12, с. 279].

Завдяки системному підходу досягається єдність методологічної інтеграції та диференціації з домінуванням тенденції об’єднання, збирання методологічного комплексу. Найважливішими функціями системного підходу є світоглядна (є основою світогляду людини), евристична (є інструментом наукового відкриття), пояснювальна (дає пояснення об’єктів і процесів природи і суспільства), методологічна (являє собою систему методів отримання знання про певні об’єкти і процеси) та прогностична (дає можливість побудувати прогнози розвитку систем функції).

Системний підхід цінний не тільки парадигмальністю, але й методологічністю, тобто використанням його не стільки як способу представлення світу, а і як методу його пізнання. В цьому й полягає його методологічна функція, коли системність в пізнавальному процесі працює як принцип, метод і теорія [12, с. 304].

Згідно з позитивістським підходом, необхідно систематично віднаходити факти чи причини такого соціального явища, як недосконалість правової системи. Позитивістський підхід оснований на переконанні, що вивчення людської поведінки повинно здійснюватись точно так само, як дослідження, що проводяться в природничих науках [18, с. 6].

Позитивістський підхід спрямований на виявлення, вимірювання і оцінювання будь-якого явища і забезпечення його раціонального пояснення. Це пояснення буде спробою встановити причинно-наслідкові зв’язки і відносини між різними елементами предмета дослідження і віднесення їх до певної теорії або практики.

У методології дослідження правового моніторингу можна застосувати і феноменологічний підхід. Це підхід дослідження з урахуванням того, що поведінку людини не так легко виміряти, як явище у природничих науках. Мотивації людини формуються за допомогою факторів, які не завжди

помітні, наприклад, внутрішні розумові процеси. Крім того, люди вкладають власні смисли, які не завжди збігаються з тим, як інші їх інтерпретують [18, с. 6].

Згідно із неокантівським дуалізмом природи й культури та, отже, протилежності наук про природу й наук про культуру, соціальний світ тлумачиться цілком феноменологічно, тобто як світ, сконструйований “смислами”. На відміну від природних феноменів, соціальним явищем притаманний внутрішній зміст. Антропологічний підхід до вивчення правової реальності орієнтований на вивчення стереотипів повсякденного мислення. Методи пізнання правової реальності запозичує юридична антропологія, насамперед, з таких напрямів і теорій сучасної соціології, як феноменологічна соціологія. До вказаних напрямів належать ще й соціальний конструктивізм, символічний інтеракціонізм, теорія стигматизації І. Гофмана, етнометодологія або концепція “народної моделі” А. Сікурела. Соціологічні теорії показують механізм формування соціального інституту, в якому первинна інновація перетворюється на природний образ, який позитивно оцінюють та реалізують у повторюваних окремих діях [8, с. 20].

Відповідно до соціологічного підходу правовий моніторинг постає не як самостійний і самоцінний феномен, а як складова та значною мірою підпорядкована частина соціальної системи, наділена функціями, необхідними для обслуговування цієї системи. За допомогою наведеного підходу максимально враховують наявні соціальні впливи на право й, водночас, абстрагуються від несоціальних причинних впливів – трансцендентних, космічних, натурологічних або антропологічних [4, с. 48].

Синергетичний підхід передбачає дослідження процесів самоорганізації та становлення нових упорядкованих структур і систем різної природи. Герменевтичний підхід у науковому пізнанні правового моніторингу передбачає “розуміння” його знакового мовлення, а також вміння передавати це значення у загальнодоступних термінах (пояснювати, тлумачити) [3, с. 47–48].

Система загальних категорій та принципів пізнання права становить філософські засоби методу юридичної науки. Тут, з одного боку, фіксується наукова ідеологія правознавства як система ідеалів і принципів наукового пізнання права, а з іншого – формулюються його граничні методологічні нормативи, що виражаються у світоглядних принципах та універсальних категоріях.

Цей рівень методології являє собою поділ філософського знання і, отже, розробляється специфічними для філософії методами. Проте це не означає вилучення цієї галузі зі сфери методології юридичної науки і залишення його у віданні виключно філософії. Юриспруденція здатна не тільки освоювати цей простір власне філософськими методами, але й створювати категорії і принципи пізнання права. Не лише філософія здатна критикувати юридичне знання та інтерпретувати його з позиції відповідних картин світу, але й юриспруденція може коригувати певні філософські уявлення. Наприклад, можна сказати, що вагомий філософський внесок у розроблення філософської категорії “справедливість” зробили саме юристи в межах власних наукових досліджень.

Можна припустити, що увага юристів до цього рівня методології є принциповою умовою не тільки збереження власної методологічної (а отже, і наукової) самостійності, але й забезпечення належного рівня дослідницьких результатів, їх захищеності від інтерпретації, наприклад, у межах актуальних потреб політичних еліт у законодавчому процесі. Крім того, враховуючи сучасну ситуацію філософського плюралізму, правознавство буквально постає перед необхідністю формування філософської сфери свого методу, звернення до своїх філософських підстав.

Методологія дослідження правового моніторингу охоплює загальнонаукові засоби: аналіз і синтез, індукція й дедукція, аналогія, порівняння, експеримент, які розробляються логікою та використовуються для вирішення конкретних пізнавальних завдань. Так, синтез застосовується в процесі з'єднання окремих частин у ціле, аналіз – у процесі розкладання цілого на частини і т.д.

На відміну від логічних методів, методи, які застосовуються в деяких науках, як правило, ґрунтуються на якихось конкретних наукових дисциплінах (статистиці, математиці, кібернетиці, психології тощо). З їх допомогою можливо вивчити певні аспекти правового моніторингу, зв'язки правових явищ, зокрема перехід кількісних властивостей, ознак у якісні, а також соціально-правову психологію населення тощо. Тому ці методи застосовують не в будь-якому дослідженні, а лише

там, де виникає необхідність у вивченні певних сторін, відносин. В цьому ми вбачаємо їхню принципову відмінність від логічних методів, які використовують у будь-якому науковому пізнанні [10, с. 366].

Через ці дослідницькі засоби юриспруденція співвідносить себе із сучасним станом наукового мислення, наприклад, через способи формалізації, ідеалізації, моделювання тощо. В методі юриспруденції це блок операцій і процедур, притаманних науковому мисленню взагалі, що виражають його загальну природу й специфіку.

Метанаукові дослідницькі засоби під час роботи з предметною юридичною проблематикою виступають або як загальні принципи і правила наукової діяльності, або як “порожні” дослідницькі форми, які наповнюються в процесі пізнання конкретним юридичним змістом.

Спеціально-юридичні засоби дослідження правового моніторингу – це процедури, прийоми і форми дослідницької діяльності, характерні для правового моніторингу. В літературі зазвичай виділяють спеціально-юридичний метод, метод інтерпретацій і метод порівняльного правознавства.

Враховуючи, що спеціально-юридичні методи дослідження і процедури виникають великою мірою у результаті рефлексивного осмислення правовим моніторингом власного дослідницького досвіду, вони виражають характер власної нормативної організованості пізнавального процесу в межах юридичної науки. Принципове значення в цьому аспекті мають традиційні установки догматичної юриспруденції, які переважно визначають розуміння норм наукового дослідження і критерії сприйняття юридичною спільнотою наукового знання. У зв’язку з цим особливого сенсу набувають теоретичні та методологічні дослідження юридичної догми. Реальні перспективи тут відкриваються перед юридичними конструкціями.

Методики й техніки дослідження правового моніторингу – набір процедур, що забезпечують отримання однакового, достовірного емпіричного матеріалу та його первинну обробку, після якої він може долучатися до масиву знання. Такими методиками можуть бути методики узагальнення правозастосовної практики, юридичної процедури опису чинного законодавства тощо. Цей рівень вважається нормативно найвизначенішим, однак нормативність тут постає радше не як система чітко сформульованих вимог, а як відтворення створених у культурі наукової діяльності юристів зразків і прототипів. Цей підрозділ методологічного інструментарію правознавства інтерпретується не як рівень методологічних досліджень і розробок, а як тип дослідницьких засобів, об’єднаних у систему єдиного методу юридичної науки [13, с. 228].

Як вважає К. Поппер, наука починається не зі спостереження, а саме з проблем. Розвиток науки – це перехід від одних проблем до інших – від менш глибоких до глибших. Проблеми виникають:

- 1) як наслідок суперечності в окремій теорії;
- 2) у разі зіткнення двох різних теорій;
- 3) у результаті зіткнення теорії зі спостереженням [9].

Формування наукової думки тісно пов’язане з постановкою питання. Тому методологія дослідження правового моніторингу містить також проблематичний метод (метод ймовірності). У грецькій термінології слово “проблема” означає “висування” (pro – вперед) і власне “рух”. Формулювання проблеми методологічно необхідне в будь-якій науковій роботі, її не може не бути. Навіть в описових (дескриптивних) роботах постановка проблеми необхідна, оскільки сам опис допускає різну ймовірність. Через це постановку проблеми необхідно строго відрізнити від теми. Аристотель поділяє проблеми на три групи: практичні, теоретичні і такі, які слугують для досягнення якоїсь істини [5, с. 248].

В. Гейзенберг зазначав, що для постановки і вирішення наукових проблем необхідні:

- певна система понять, за допомогою яких дослідник фіксуватиме ті чи інші феномени;
- система методів, яку вибирають з урахуванням цілей дослідження і характеру вирішуваних проблем;
- опора на наукові традиції, оскільки, на думку В. Гейзенберга, “в справі вибору проблеми традиція, хід історичного розвитку відіграють суттєву роль”, хоча, звичайно, певне значення мають інтереси самого вченого [9].

Аналіз текстів нормативно-правових актів, роз’яснення їхнього внутрішнього змісту неможливі без застосування герменевтично-правового методу. Герменевтика – методологія

пізнання права, позиціонує предмет дослідження як текст, висуває завдання його осмислення, за допомогою об'єктивованої та суб'єктивованої інтерпретації та розуміння, яке є діалогічним і здійснюється в межах системи логічних процедур, так званого герменевтичного кола [15, с. 124].

Герменевтичне коло є незамінним методом пізнання права і правової дійсності загалом. Повне осмислення будь-якої правової норми недосяжне без зіставлення з конкретною ситуацією. Експлікація сенсу будь-якої правової норми (частини) досягається за допомогою її співвіднесення з нормативною системою (цілим), і навпаки. Розуміння якого-небудь історично правового явища (тексту) досягається через розуміння історичної ситуації, в якій воно виникло, контексту, і навпаки [15, с. 118].

Завдяки застосуванню методу юридичної характеристики технічно встановлюють характер норм права, як організаційних (статичних), так і функціональних (динамічних), за допомогою такого самого аналізу й подібних інститутів. Подібність інститутів допомагає у їх розрізненні найлегше визначати характер схожих інститутів. Суто механічна відмінність суттєвих ознак схожих інститутів у їхній лише юридичній природі була б логічною відмінністю, що не спрямовує вглиб пізнання інститутів права. Але метод характеристики має не менше значення і в побудові інституту права законодавцем, як такий, що допомагає розкрити його центральну ідею [5, с. 267].

Під час вивчення правового моніторингу з огляду на його історичну еволюцію необхідно застосувати історико-юридичні методи (генетичний, еволюційний, періодизації, метод дослідження правових літературних джерел, метод пізнання джерел, числовий метод, історико-юридичний порівняльний метод, реконструктивний метод) [5, с. 276].

Під час оцінювання специфіки правового моніторингу як національного й універсального явища, його загальних і конкретних закономірностей розвитку необхідно застосувати порівняльно-правовий метод (догматичний порівняльний метод).

Сутність порівняльного методу – це зіставлення одного права як основного предмета дослідження з іншим правом. Звідси випливає, що правильність застосування цього методу зумовлена насамперед співвідношенням матеріалів: провідне місце належить головному предмету дослідження як догми свого права.

Порівняльне право виражається й у значущості порівняльного додаткового матеріалу як матеріалу для оцінного методу. В цій оцінці та можливості критичного ставлення до головного матеріалу – переважно позитивний аспект порівняльного методу [6, с. 167–168].

Моніторинг як метод дослідження правового моніторингу полягає не просто у відстеженні процесу, а й у розрахунку на отримання результату. Специфіка ж його полягає в тому, що він не може бути ні пошуком і відкриттям нового в галузі науки, ні “іздою в незнайоме” у сфері онтології, ні новацією взагалі. Така мета в принципі не ставиться. Однак, на відміну від статистики та соціологічних опитувань, моніторинг не є тільки збиранням констатувальних даних, а має ту особливість, що через спрямованість на відстеження процесу виявляється дієвішим, прямо пов'язаний з виявленням нових можливостей, забезпеченням умов їх здійснення і навіть стратегій. Адже “влада факту” і отримані дані стають основою для рекомендацій, які дадуть змогу відійти від статичної картини уявлень, експлікувати певні (пізнавальні або інші) дії, зіграти конструктивну роль і уможливить здійснення нової раціональної дії. Саме це і є справжнім результатом і кінцевою метою проведення моніторингу. Так що загалом йому як методу дослідження новації зовсім не чужі [14, с. 259].

Висновок. Отже, методи узагальнення (порівняльно-правовий, статистичний аналіз, моделювання тощо), методи збирання емпіричної інформації (моніторинг, спостереження, анкетування, тести тощо), загальні логічні методи (індукція, синтез, аналогія, аналіз тощо), методи системних досліджень (системно-структурний підхід, сходження від абстрактного до конкретного), перебуваючи між собою у взаємозв'язку, утворюють цілісну систему – методологію дослідження правового моніторингу.

Вдосконалення методології та техніки дослідження правового моніторингу, впровадження технічних засобів істотно позначається на якості отримуваних даних і, тим самим, якості та точності прогнозів, що вкрай важливо для вдосконалення нормативно-правового масиву.

Саме завдяки правовому моніторингу можна виявити причини потреби в правовому регулюванні держави й суспільства, досліджувати закономірності виникнення, розвитку й функціонування права та умови його застосування, можливості для створення ефективних норм права. Аналізуючи норму права, з'ясуємо, чому в цьому випадку необхідне правове регулювання та чи зможе певний нормативно-правовий акт, норма права ефективно регулювати відносини між суб'єктами права.

1. Абдулаев М. И. *Теория государства и права : учебник для высших учебных заведений* / М. И. Абдулаев. – М. : Финансовый контроль, 2004. – 410 с. 2. Бабосов Е. М. *Наблюдение социологическое* / Е. М. Бабосов // *Социология: энциклопедия* / сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – 1312 с. 3. Балінська О. М. *Семіотика права як філософсько-правова парадигма* : дис. на здобуття наук. ступ. доктора юрид. наук; спец. – 12.00.12 – філософія права / Ольга Михайлівна Балінська; науковий консультант: В. К. Грищук. – Львів : Льв. держ. унів. внутр. справ, 2013. – 485 с. 4. Дубовицкий В. Н. *Социология права : предмет, методология и методы* / В. Н. Дубовицкий. – Минск : Право и экономика, 2010. – 174 с. 5. Кельман М. С. *Методология сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку* : дис. на здобуття наук. ступ. доктора юрид. наук; спец. – 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Михайло Степанович Кельман; наук. консультант: М. І. Козюбра. – Львів: Льв. держ. унів. внутр. справ, 2013. – 445 с. 6. Кохановский В. П. *Философия и методология науки: учебник* / В. П. Кохановский. – Ростов н/Д.: Феникс, 1999. – 269 с. 7. Кулеш Н. Н. *Методические рекомендации по прогнозированию последствий принятия (издания) нормативных правовых актов – важный этап в повышении эффективности нормотворческого процесса* / Н. Н. Кулеш // *Прогнозирование последствий принятия нормативных актов и анализ правоприменительной практики: сборник материалов*. – Мн. : ОДО “НоваПринт”, 2005. – С. 98–107. 8. Пилюгина Н. С. *Антропологический метод познания права : Теоретико-правовой анализ* : автореф. дис. на соискание уч. степ. канд. юрид. наук. Спец. 12.00.01 – теория права и государства ; история учений о праве и государстве / Наталья Сергеевна Пилюгина; науч. рук. В. В. Момотов. – Краснодар, 2009. – 25 с. 9. *Проблемные ситуации в научном познании и их роль в развитии науки* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kimkarus.ru/all-articles/57/173-2011-07-04-07-31-36>. – Загл. с экрана. 10. Сырых В. М. *Логические основания общей теории права* : В 2 т. Т. 1 : *Элементный состав*. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Юридический Дом “Юстицинформ”, 2001. – 528 с. 11. *Социология права: учеб пособие* / В. В. Глазырин [и др.; под ред. В. М. Сырых. – М. : Юрид. Дом “Юстицинформ”, 2001. – 480 с. 12. Сурмин Ю. П. *Теория систем и системный анализ* : учеб. пособие. – К. : МАУП, 2003. – 368 с. 13. Тарасов Н. Н. *Методологические проблемы юридической науки* / Н. Н. Тарасов. – Екатеринбург : Издательство Гуманитарного университета, 2001. – 263 с. 14. Фарман И. П. *Мониторинг как метод исследования и представления знания* / И. П. Фарман // *Эпистемологический анализ коммуникации. Философские науки*. – М. : Институт философии РАН, 2012. – Вып. 17. – С. 256–269. 15. Яркова Е. Н. *История и методология юридической науки* : учебное пособие / Е. Н. Яркова Тюмень : Изд. Тюменского гос. университета, 2012. – 358 с. 16. Ambrus M. *Comparative law method in jurisprudence of the European Court of human rights in the light of the rule of law* / M. Ambrus // *Law Review*, 2009. – Vol. 02, Issue 03ю – P. 353–371. 17. *Introduction to the Scientific Method* [Electronic text data]. – Mode of access : teacher.nsrj.rochester.edu/phy.../appendix.htm. – Title from screen. 18. Neville C. *An introduction to research and research methods* / C. Neville. – Bradford : University of Bradford, School of Management, 2007. – 45 p.